

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Quartu[m] de concupisce[n]tia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Preceptum IX Capi. IIII

bonoru et maloz sibi non consideret. s. dei sacerdotes prudetes et timoratos quereret Christi exemplo Luc. ij. qui etiam sedes in medio doctoz pmo in terrogabat. Et Pauli q. Ananias accessit. Et Cornelij Petru. De hac materia habes. s. pcepto. iij. c. viij. F. G.

Dubitat quarto cum negligentia sit causa ignorantie. qn negligentia sit peccatum mortale. et qn no. Rn. Fin Tho. ij. ij. q. iij. ar. iij. negligentia puenit ex qdaz remissione voluntatis. p qua pringit q ratio no sollicitat vt pfiat ea q deberet vel eo modo quo deberet. Potest aut dupliciter contingere q negligentia sit peccatum mortale. Vno mo ex pre el qd ptermittit p negligentia. qd quide si sit de necessitate salutis siue sit actus siue sit circumstantia est peccatum mortale. Alio mo ex parte cause. Si em voluntas intm sit remissa circa ea q sunt dei vt totaliter a charitate dei deficiat. talis negligentia est peccatum mortale. et hoc pcpue pringit quando negligentia seqt ex pceptu. Vn. Prover. xix. Qui negligit vira sua mortificabit. Alio qn si negligentia pstat in pmissione altius actus vel circumstantie q no fit de necessitate salutis. nec hoc fiat ex cceptu s. ex aliq. alio defectu feruoris q impedit interdum p aliq. ventale peccatum tunc negligentia no est peccatum mortale s. ventale. hec Tho. **U**t autem mala sit sit negligentia et tepiditas etia q est ventale peccatum ostendit Bern. in sermone de ascensione domini. dicens. Perniciosa nimis et molesta tepiditas. inferno em prima. et umbra mortis iure censet. Sana est videre homines pusillanimes et remissos deficientes sub one. et virga et calcaribus indigetes. qz breuis et rara ppunctio. aialis cogitatio. tepida conuersatio. obedientia sine deuotione. sermo sine circumspectioe. oratio sine cordis intentione. locutio sine edifi-

ficatioe. q. s. deniq. vt videm. vix gehene mer. inhbet. vix pudor cohibet. vix frenat ro. vix disciplina coeret. Et hmoi si diu ita pmanerint aut opprimunt sub onere et succubunt. aut qdammodo in inferno sunt vt nucq. ad plenam respiceret i lumine miserationu dñi no in libertate spūs q sola facit ingū suauet onus lenet. Inde aut pnciosa tepiditas manat. qz voluntas eoz no dñm purgara est. nec bonū sibi volūt nec nouerit a ppa concupiscētia abstracti et illecti. Amāt em cū carne sua terrenas consolacionulas in vbo signo vel facto. et si hec interrumpūt aliq. no tñ penitus rūpūt. Hinc ē q raro affectiones suas dirigūt in deū. et eoz cōpunctio no pūna s. horaria ē. Impleri aut miserationib. dñi aia hmoi no pōt. Et quāto magis illis euacua-bit. tāto magis illis implebit. vt si forte magis pbas. nucq. iste illis miseri poterint. no em spūs et caro. ignis et tepiditas in vno domicilio cōmorant. pferim cum tepiditas dño solearvomiu puocare. hec Bernhardus.

Capitulum. iij.

Istis igit de ignorantia pmissis. declarandū est preceptum nonū. Non concupisces uxorem proximi tui. Et suo modo est intelligendū q nec femina concupiscat vix alienū. Et ponit Exodi. xx. et Deut. v. Circa que tria pncipaliter sunt videnda. Primo intellectus hui. mādati. Secūdo ad qd actus se extēdat ambitus hui. mādati. Tertio cōpiculosum sit delectabilib. imozari. **U**t ad pmi intellectū. notādū pmo. q peccatum inuentus in voluntate dñi peccatum cordis. et peccatum exteri. dñi peccatum operis. et qn ista scz pcta cordis et opus cōlūgnūt. tūc sunt sic vni peccatum. vt determinat. ij. Sen. dist. xliij. tūc etiā vno pcepto phibent. vt dicūt doctores. iij.

Sess. circa dff. vii. **C**um aut peccator
in corde solū non pueniēdo ad actuz
exteriorē ppter aliquod impedimētū
forte. tūc peccatuz cordis separatur a
peccato opis r recipit specialē p̄hibi-
tionem. **A**d p̄positū igit concupiscē-
tia mulieris aliene ad venerea p̄t du-
pliciter p̄siderari. **U**no mō p̄t ex ea
causat r orit̄ exterior actuz mechādī.
r tūc p̄hibet eadē p̄hibitiōe cū exte-
riori actu. sexto mādato. **N**on mecha-
beris. **A**lio mō p̄siderat̄ inq̄ntū ex ipsa
p̄cupia nō sequit̄ act⁹ exterior. q̄ for-
te impedit̄. ne q̄s putaret h̄ desideritū
nō eē pctm̄. debuit sp̄ale p̄ceptū. vide-
licet nonū dari. **U**n̄ sicut p̄ p̄ceptū se-
xtum. **N**ō mechaberis. p̄hibet om̄s
vsus illicit⁹ mēbroz exteriorz ad vene-
rea. **S**ic p̄ illud nonū. **N**ō p̄cupisces
uxorē pr̄mi tui. p̄hibet ois illicita cō-
cupia venereoz turpiū. q̄ cōp̄tū ē ex
vehemētī imaginatione venereoz si-
ne actu exteriori. vt dicit̄ Aug. semen
defluxisse i vigilis. q̄d est p̄ naturā pec-
care. r pctm̄ mutū vulgarit̄. **S**ecūdo
nōndū fm̄ **T**ho. i. ij. q. xxx. q̄ p̄cupia
p̄p̄te loq̄ndo ē passio q̄daz appetitus
sensitiui. **E**st em̄ in sensu appetitio ali-
cuius delectabilis sensualis absentis
Et q̄ntū ad p̄positū sufficit h̄mōi p̄cu-
piscētia ē duplex. **U**na carnis scz ap-
petitio delectabilis fm̄ tactū. vt surve-
nerea. **A**lia oculorū. videlz appetitio
sp̄aliū bonoz quātū ad possessionē et
vsu vsilitat̄ eoz. **S**ecūda p̄tinet ad vl-
timū p̄ceptū. **P**ria ad p̄m̄. **T**ertio
nōndū q̄ p̄ria p̄cupia dī p̄cupia carnis
Et tripl̄ accipit̄ fm̄ tres ei⁹ mot⁹ p̄n-
cipales in ḡne. **Q**uidā nullū sūt pctm̄
Aliq̄ sūt veniale. **T**ertij mortale. **Q**uaz
p̄mo aliq̄ dicūt̄ p̄m̄ mot⁹ istī⁹ p̄cupie
carnis. r sūt tales q̄ p̄sistūt infra liuitē
nature vl̄ sensualitat̄. sic q̄ nullo mō
dependēt a voluntate. r tunc nullam
pctm̄ sūt. **E**xēpl̄i ḡra. **F**ūt em̄ aliq̄

motus quidā nales in carne sequentes
cōditionē naturalū qualitātū q̄s fra-
quēter nec sensus apprehēdit nec h̄o
aduerit nec delectat. r tales ullo mō
sunt pctā. h̄ aliq̄i seq̄la pcti. fm̄ **T**ho.
Ut cū q̄s ordiate comedit r calefact⁹
mouet sine imaginatione alicui⁹ ve-
neret. **F**it etiā aliq̄i ex fomite motus
quidā titillatiōis i carne ad libidīnē. i.
ad carnalē p̄cupiaz quā titillatiōnē ap-
prehēdit sensus. r dicit̄ mor⁹ ille p̄p̄te
titillatiōis fm̄ **H**enricū de gandano
q̄dli. vj. **E**t est talis motus ipsa sensit-
ua apprehensio delectabilis. vl̄ delecta-
tio i apprehenso. **E**t si ille mot⁹ totalit̄
p̄ueniat voluntatē. ita q̄ voluntas nō de-
lectat i eo. nec manet. nec rō aduerit
eū. r sic fm̄ **B**onauen̄. videt̄ veniale.
Sed fm̄ aliq̄s adhuc nullū ē pctm̄. q̄
nihil est pctm̄ nisi inq̄ntuz est aliquo
mō voluntariū. fm̄ **A**ug. **E**t fm̄ eun-
dem. **N**ō est in p̄tate n̄ra ea libere re-
spuere vel acceptare. **S**ilr̄ p̄tingit̄ ali-
q̄i h̄oiem inspicere multerē. audire vl̄
tāgere eā vel de ea cogitare r sine cul-
pa. r tū ad h̄mōi aspectū auditiū. tactū
vel cogitationē mox seq̄t r nālū i ap-
petitū ei⁹ sensitīuo p̄cupia q̄dā r dele-
ctatio vl̄ mot⁹ desiderij ad p̄sequēdū
illud ope respectu eiusdē mulieris. q̄
cōcupia dicit̄ passio r p̄m̄ mot⁹. r
talis cū sic totalit̄ p̄uenit rōntis actuz.
nec ē pctm̄ mortale rōne p̄dicta. q̄ nō
est i p̄tate n̄ra q̄ afficiamur vel nō sen-
sualiter. **E**t oēs p̄fati p̄cupie mot⁹ ol-
cunt̄ p̄m̄. **U**n̄ **A**ug. li. ij. de nup. r cō-
cupiscētis. **C**ōcupia nō ē pctm̄ q̄i ad
illicita opa nō p̄sentit. q̄i intelligēdū
est q̄i voluntas nullaten⁹ p̄sentit. **S**e-
cūdo sunt aliq̄ mot⁹ cōcupie carnis q̄
pctā venalia sūt. vt p̄z in p̄o. exē-
plo. postq̄ h̄o h̄mōi cōcupiscētā taz-
in anio ontā p̄cipit̄ aliq̄l rōne r volū-
tas mouet̄ motu delectatiōis cōdele-
ctando appetitū sensitīuo. aut si mo-

Preceptum IX Cap. IIII

nerit motu in delectatione. aut quando mouet desiderio sensus surreptitij ad psequendam illud in op^o. licet in nullu^m hor^{um} dictoru^m deliberate et plene consentiat. s^{ed} pmitit concupiscencia in aio orta morari cu^m quadam morosa delectatione. sine t^{amen} sensu voluntatis deliberato et pleno in op^o. aut in delectatione. In istis fit pccm veniale. nisi q^{ui}s consentiret interpretatiue. De hoc statim dicitur. q^{ui} impurat negligentia voluntatis q^{ui} non phibet nec excludit pfata. sed negligentia pmitit in aio morari h^{oc} motu concupiscencia ad mortale pccm inclinante. Tertio modo sunt alij motus. qui dicuntur concupia carnis. et tunc accipit concupia carnis voluntas deliberatio sensu. Qu^{ando} em^o consequitur in voluntate deliberationis consensus in opus venereu^m phibitu^m sexto pcepto. licet nu^{mquam} egrediat in opus vel etiaz q^{ui} consentit in pfati opis delectatione. vere vel interpretatiue. qui sensus dicit consensus in morosam delectatione. tunc ille consensus est pccm mortale. Et ista prohibentur p^{ro}pter isto nono pcepto.

¶ Vbi nondu^m fin^{is} Tho. q. de veritate. q. xv. Et bonau^m. sup. ij. dis. xiiij. q. ante q^{ui} quis p^{ro}grediat in op^o venereu^m. sexto pcepto phibitu^m. scz. Noⁿ mechaberis. v^{el} anteq^{uam} consentiat in opus tale. potest quis peccare mortalit^{er} triplici consensu p^{ro}ter hoc nonu^m pceptu^m consentiendo in venerea morose. Vnus sensus vocat interpretatiuus. Alter ex^{pressus} sensus seu verus in delectatione. Tertius in opus nefarium si posset. Que declarat Bonau^m. vbi p^{ro}us sic. Et sumitur ab Aug^{ustino}. originaliter. li. xij. de trinitate. et a mag^{istro} dis. pfata. Vn^{de} p^{ro}gressus venariu^m delectatioⁿis dicit Bonau^m. talis est. Primo em^o delectabile offert sine p^{ro}cepto. Sec^{undo} vero delectatio aduertit. Tertio in id ad q^{ui} trahit delectatio consentit vel dissentit. Dele-

ctabile p^{ro}cepto est sensualitatis. delectatione aduertere. est inferioris partis rationis q^{ui} interiores mot^{us} et affect^{us} habz disudicare et cognoscere. hoc em^o non est pot^{est}ate sensitue. diffinire aut^{em} an sit amplectendu^m an resp^{on}du^m est sup^{er}ioris partis ratioⁿis in q^{ui} residet autoritas iudicarie potestatis. Contingit aut^{em} delectari ad apprehensionem delectabilis ante aduertionem delectatioⁿis. et hoc est sensualitatis. et absq^{ue} dubio est veniale peccatu^m. Contingit iteru^m delectari post apprehensionem delectabilis. et post delectationis p^{ro}ceptionem ante plenu^m consensum et deliberationes. et hoc est inferioris partis ratioⁿis. et est aliquando mortale. aliquando veniale. et tunc dicitur comedere sola mulier. Contingit iteru^m tertio delectari post apprehensionem delectabilis et aduertionem delectationis. et post plenu^m consensum et deliberationis. et tunc dicitur comedere vir. et tunc est mortale peccatu^m. In his generibus peccatoru^m quoz actus sunt in phibitione p^{ro}pter plenu^m sensum et deordinationem. Vn^{de} cu^m tentatio inchoat a sensualitate. planu^m est est veniale. Cu^m consumatur in sup^{er}iori parte ratioⁿis. planu^m est est mortale pccm. Cu^m vero sola mulier comedit pot^{est} est mortale vel veniale. s^{ed} difficile est discernere quando sit mortale vel veniale. Potest tamen hoc modo discerni. q^{ui} cu^m p^{ro}cepto delectatio. aut statim repellit aut retinet. Si statim repellit. tunc len^{is} est pccm. si vero retinet. hoc pot^{est} est tripliciter. Vel quia placet ipsa delectatio et opis consumatio ita q^{ui} adest vplitas faciendi in cogitatione. et etiam in ope si facultas adesset. et tunc est ibi plenus consensus et peccatu^m mortale simul concurrente viri et mulieris comestione. Vel q^{ui} placet delectatio. s^{ed} t^{amen} displicet pccm consumatio. et tunc est sensus semiplenus et dicitur m^{ul}dicare mulier nihilomin^{us}.

tamen peccat mortaliter. cū in ista delectatione cōsentit. **D**el q̄vtrūq̄ displicet. s. ipsa interior delectatio & opis cōsummatio. tūc aut aduertit piculū. aut nō aduertit. Si nō aduertit piculū delectatiōis nec repellit eā peccat. s̄ nō mortalit. grani⁹ tū peccat q̄ si statim m̄ter repellisset. Si aut aduertit piculū. & delectationē istā nō repellit. s̄ mentē in talib⁹ cogitatiōib⁹ reuoluit. & tunc dicunt magistri q̄ peccat mortalit. q̄ quis etiā ibi nō sit cōsensu uerus. est tū ibi cōsensu interpretatus. & comedit sola mulier. nihilominus tū illud pctm̄ imputat viro. q̄ cū eā cōpescere debuisset tenere. nō tū cōpescuit. Hoc tū q̄ nūcyltmo dictū est nō ē vsq̄quaq̄ certū. **N**egāt em̄ alii quī eē mortale in negligētia reprimēdi vbi ē displicētia. Quis quis piculū aduertat. **S**z tū securior via tenēda ē. quicquid sit reueritas. Et si alicui hoc contingat. sanū est p̄siliū q̄ de ipso vt de mortali peniteat. In dubijs em̄ securior via eligēda ē. Et nota q̄ nō de quacūq̄ delectatiōe loq̄mur. vt p̄ore de ipsa qua quis delectat cogitādo de pulcritudine mulieris. s̄ de ista q̄ confurgit ex delectatiōe illi⁹ opis nefarij. **B**ona. Sanctus Tho. q. de veritate vbi p̄us etiā sic dicit. **S**implr̄ cōcedimus cōsensū in delectatione fornicationis vt alteri⁹ pcti mortalis eē peccatū mortale. Ex q̄ etiā sequit̄ q̄ quicquid hō agit ex cōsensu tal delectatiōis ad hō vt hōi delectationē nutriat vel teneat. sicut sunt turpes tactus. act⁹. & libi dinosa oscula. vel aliqd hōi. totū est mortale pctm̄. **I**dez dicit. j. ij. q. lxxij. ar. viij. Et itez vbi p̄us de veritate declarat qd sit cōsensu interpretatus sic dicit. **I**ntez rō delectationē ppendat aut nocuentū ip̄si⁹. nō bz interpretatū cōsensum etiā si nō resistat. s̄ q̄ si tam perpendit ratio delectatiōe insur

genter de nocuētō consequēte. vt p̄ore cuz p̄cipit hō totaliter se p̄ hōi delectationem in pctm̄ inclinari. & in p̄ceptis r̄nere. nisi expresse resistat. vt de cōsentire. & tūc pctm̄ ad rōnez trāsfert. vt p̄ actū eius. q̄ agere. & nō agere. cū quis agere d̄z. ad genus act⁹ reducunt̄ fm̄ q̄ pctm̄ omisiōis ad peccatū p̄missiōis reducit. **I**bi **C**ācellarius nouus dat q̄tuor regulas de talibus & alijs s̄sibus. **P**rima ē. **N**ullū est pctm̄ mortale actuale absq̄ cōsensu libero rōnis vero vel interpretatiuo. **I**n interpretatiuo cōsensum tūc eē dicim⁹ d̄z habuit ratio tēpus sufficiens deliberādi & refugiēdi ea circa q̄ vitanda eē p̄tigil tenebat. qualiter dicit lex forensis. **Q**ui tacet cōsentire videt. dum videlicet repugnare deberet. **S**ecūda **C**ōsensu in delectatione luxurie circa oblectum sibi p̄hibito. ē mortale pctm̄. siue sit in cogitatiōe. siue in verbis. aut in visu. aut in tactu. aut nutib⁹. aut in opatione. **N**obrem familiaritas magna hoim carnaliū. p̄sertim ad nutus quātūcūq̄ sint eiusdē generis aut sex⁹ diuerse etatis. piculo prima ē. **I**deq̄ vitanda ē. **T**ertia. **H**ō qui tenet rep̄mere illecebriā antez sit mortalis p̄mo q̄ omisit rep̄mere & curare ei imputatur ad culpā mortale in p̄mo instanti nō eē q̄ez esse pcti mortalis & ante nūq̄ fuit verū dicere. iste mortaliter omisit. **Q**uarta. nullū desiderū rei illiciti factū t̄mmodo sub p̄ditione actuali vt habituali adhibita ē de se mortale delictū. p̄ accūs tū p̄pter appetit⁹ sensualis cōmōtionē nimiam qua scienter dimittit̄ inualefcere. ex talis desiderij p̄rnuatōe libera p̄t̄ ip̄m inter mortalia deputari. q̄ q̄ amat piculū peribit in illo. **D**ubitat̄ circa dicit. **P**ro p̄ Bonatiē. vbi p̄us. **A**n sola mora deventali faciat mortale pctm̄. **E**t **H**ū. **M**ora temporis q̄tum est de

se non facit. vt qđ pñs erat veniale. si
at mortale. h̄ solū occasionalis. videlz
qđ inducit consensū veruz v̄l interpreta-
tīnū. Tūc aut̄ inducit pñsensuz verum
qñ ex diuinitate delectatōis. crescit
libido adeo vt hō velit oīno in inerto-
ri delectatōe pñsistere morari. Tūc v̄o
inducit pñsensū interpretatīnū qñ hō ad
uertēs piculū delectatōis retēte negli-
git eas rep̄mere. h̄ aut̄ nō fit absq; p̄-
ceptū salutis pp̄te. p̄ eo qđ discrimini se
cōmittit̄ exponit. Illa em̄ delectatō
subintrat sic serpens venena diffundit
p̄ qđ rōnalis spūs incurrit mortē culpe.
Sic igit̄ salutē corpālē negligeret qui
serpentē iuxta se sciēter collocaret. sic
qui in tali delectatōe aduertēs piculū
z debēs aduertere volūtate versat̄. ex-
ponit se discrimini qñ negligit̄ repel-
lere. Et p̄ t̄to dīc̄ m̄gr̄ vbi. s̄. ip̄m pec-
care mortaliter. hoc aut̄ nō facit mora
de se h̄ fit rōne cōsensuz vel cōtēptus.

S Bonauen̄. **S**z dubitat̄ p̄ eundem
sc̄do. Quāta mora h̄ faciat. s̄. qđ fiat de
veniali mortale. R̄n̄. In generali de-
terminat̄ hoc in q̄ in quā adeo crescit
delectatō z libido qđ sup̄uenit̄ cōtēpt̄
z cōsensus. vel adeo ē repellēdi negli-
gentiavel pp̄te salutis incerta qđ sup̄-
uenit̄ cōtēptus z cōsensus interpretatī-
nus. Si aut̄ in speciali q̄rat̄ quāta sit
illa mora. vtrū vnus horū vel dimidiē
vel amplioris spacij. nō p̄r̄ respōsio
dari. qđ aliqñ ē maior. aliqñ minor. s̄m
diuersos status z cōditōes p̄sonaruz.
vñ hoc nō determinat̄ scia vel lectio. h̄
potius p̄scia recta z vinctio. Vñ qñ ad-
uertit̄ conscia recta se nō modicū ledi
ex morosa delectatōe cōsensus super-
uenit̄ v̄l p̄ceptus. qđ si nō aduertat̄ ali-
qñ pp̄t̄ tenebras z inuolutōes affecti-
onū n̄f̄az. securitōre partē d̄z eligere z
cōfiteri pure. sic z dolere qñ mortalit̄
peccasset. Per quod apparet̄ qđ re-
sponso quid faciendū sit quando qđ

dubitat̄ an venialiter vel mortalit̄ pec-
cauerit. z q̄lter sit ei cōsulēdū. **D**n̄. **D**
bitat̄ tertio p̄ eundē sc̄z Bonauen̄. vix
in alijs generib̄ p̄ctōz etiā sit ita peri-
culosum z durū sic itaz de p̄ctō carnis
dictum ē. Exēpli gr̄a. de homicidio ē
h̄mōi q̄lter sit ei p̄sulēdū. R̄n̄. Idēz.
In oib̄ p̄ctis delectatō morosa v̄lgi-
lantere strenue vitāda est. Et in verba
Auḡ. posita q̄. li. xij. de trini. ponunt̄
Et dīc̄. xliij. vbi dīc̄. Sic in illo cōsi-
glio p̄mōz hoim̄z cetera p̄cipue vidēt̄
tur intelligi i p̄ctō carnis qđ h̄z ex car-
nis incētinō. delectatōnē sibi magis
cōiunctā ad quā hō facillime incurrat̄
Et tō cū maḡ diligētia vitāda. nō so-
lū aut̄ h̄. h̄z oē p̄ctm̄. m̄lta. n. frequēter
credūt̄ur eē ventalia q̄ sūt mortalia. et
difficile est i h̄is tñ discernere. z tō qñ
a facie colubū h̄z hō q̄vult saluari pec-
catū fugere h̄ ille. S̄z sanct̄ Tho. j. ij.
vbi p̄us videt̄ diffinire dubiū p̄statuz.
qđ in alijs morosis delectatōib̄ in h̄is
videlz p̄ctis immorādo. qđ s̄m se sunt
p̄ctā mortalia. possit̄ qđ peccare mor-
talit̄. h̄ distinguit̄. Vñ sic dīc̄ de forni-
catōe cogitās de duob̄ p̄r̄ delectari
Vno mō de ip̄a cogitatōe. Alio mō
de ip̄a fornicatione cogitata. Et sic sp̄
sunt due delectatōes. vna de cogitati-
one. alia de fornicatōe cogitata. Dele-
ctatō de cogitatōe ip̄a seq̄r̄ inclinatio
nē affectus in cogitationē ip̄az. Cog-
tatō aut̄ ip̄a s̄m se nō est p̄ctm̄ morta-
le. Immo qñq; est veniale tñ. sicut̄ cui-
aliq; inuulter cogitat̄. Qñq; aut̄ sine
p̄ctō. p̄nta cū aliq; vtiliter de ea cogi-
tar̄. sicut̄ cū vult de ea p̄dicare v̄l dispu-
are. z tō p̄ p̄is affectio z delectatō qđ
sic ē de cogitatōe fornicatōis. nō est
de genere p̄cti mortalis. h̄ qñq; ē p̄ctm̄
veniale. z qñq; nulluz. vñ nec p̄sensuz
in talē delectatōnē est p̄ctm̄ mortale.
Qđ aut̄ aliquis cogitās de fornicatōe
delectet̄ de ip̄o actu cogitato hoc cō-

Ingit ex hoc q affectus estus est incli-
natus ad huc actū. Vñ cū aliq̄s p̄sen-
tiat in talē delectationē. hoc nihil ali-
ud est q̄ ip̄e cōsentiat in h̄ q̄ affectus
suis sit inclinatus in fornicationē. nul-
lus. n. delectat nisi i eo qd̄ ē confoime
appetitui et. Qd̄ aut̄ aliq̄s ex delibe-
ratione eligit q̄ affectus suis p̄formetur
his q̄ in se sūt pctā mortalia ē pctm̄
mortale. vñ talis p̄sensus in delectati-
one pcti mortalis ē pctm̄ mortale. Et
ad q̄ntū argumētū dic̄. Cōsensus i de-
lectationē q̄ p̄cedit ex cōplacētia ip̄i
act̄o hoicidij cogitati ē pctm̄ mortale.
nō aut̄ p̄sensus in delectationē q̄ p̄ce-
dit ex cōplacētia cogitatiois de homi-
cidio. Et in scripto. ij. dic̄. xliij. Si
cut in fornicatōe si q̄s cōsentiat in de-
lectationē q̄ appetitū cōcupiscibil̄ re-
spectu fornicatōis seq̄t̄ erit pctm̄ mor-
tale. ita etiā multo ampli⁹ si cōsentiat
in delectationē q̄ appetitū irascibil̄
respectu hoicidij sequit̄ erit pctm̄
mortale. Vñ p̄hs. x. et̄. vult q̄ idē iu-
diciū ē de opatiōe delectatiōe. h̄ ibi.
Dubitat̄ q̄to. qd̄ si q̄s imaginet̄ de-
lectationē venereā cū aliq̄ quaz vellet
ēē vxorē suā nulla lege sibi copulari p̄-
hibitā. et in hoc delectet̄. nolens tñ cū
ea corporaliter delectari nisi ēē vxor̄ sua
pōt̄ ne pctm̄ mortale ibi cōmitti p̄sen-
tiendo in morosaz delectationez. Rñ.
fm̄ Pe. pa. sup. ij. dis. q̄ pus. qñ nō est
actu vxor̄ nūc licet eā castitate p̄ugalī
vel simplicī aio desiderare vxorē nisi
aliū de sit p̄hibitū. Jacob em̄ seruivit
pro Rachel quā diligebat Gen. xix.
et sic nō esset mortale. h̄ anteq̄ sit vxor̄
in eā exardescere. vt in cogitādo de ea
velit hō delectari videt̄ mortale. Pos-
set. n. ēē libido tamnehemēs q̄ semē
emitteret. q̄ nemo dubitat esse morta-
le. et ad crimē mollitici p̄tinēs. nō mi-
nus absorbes rōnem q̄ si exteri⁹ pra-
naturaz pcuraret. Dubitat̄ q̄to. qd̄

si quis imaginet̄ delectationē venereā
am cū aliq̄ q̄ actu ē vxor̄ sua. sicut em̄
actu eā cognoscere nō est mortale. sic
nec eā cōcupiscere. In oppositū ē pe-
riculū pollutiois. Rñ. Pe. de pa. Sic
nō licet cognoscere vxorē extraordi-
arie nec appetere ad sic cognoscendū.
sic nō licet morose delectari in appeti-
tu cuiuscūq̄ femine ex q̄ talis turpitu-
do p̄tra nām seq̄ pōt̄. fm̄ Aug. Quis
em̄ maritus vxorē illā nō appetat nisi
fm̄ nām et licite. et licet nō sit illicitum
ex pte obiecti. est tñ illicitū ex pte me-
dij modiz subiecti. **E**x p̄missis ap-
paret q̄ cupie carnalisz altoz pctōz
sunt decē gradus vñ vñdecim. quibus
itur ad mortē aie. sicut etiā in infirmi-
tatibus corp̄s vna ē infirmitas moui
p̄p̄inquitōz q̄ alia. Qd̄ ē prim⁹ vbi nul-
lum ē pctm̄. Sec⁹ vbi ē veniale. Ter-
tius ē p̄sensus interptatiuus. et moro-
sus in delectationez venereoz. Et fia
aliq̄ ē mortale pctm̄. In hoc et seq̄-
ti mortua est aia vel agontzavel mori-
turvel ē mori p̄p̄inq̄ssima. Quart⁹ est
cōsensus verus exp̄sensus seu morosus
in delectationē. et ille etiā fm̄ theolo-
gos cōiter ē pctm̄ mortale. Quin⁹ est
cōsensus in opus nefariū qd̄ fieret. si
oportunitas haberet. et fm̄ oēs illud
est mortale pctm̄. et certū est q̄. ix. p̄ce-
pto p̄hibet̄. sequētes vō sunt p̄. vj. p̄ce-
ptū. vñ h̄ aia ē mortua. Sext⁹ est opis
intēti p̄perratio exterior vbi facultas
adest. hic extra ad monumentū portat̄
Septim⁹ ē cōsuetudo q̄ causat̄ ex fre-
quētia act̄. hic feret̄. Octau⁹ ē despa-
tio de nō posse dimittere h̄ pctm̄. h̄ se-
pelit̄ clausa duro lapide. Non⁹ est ob-
stinatiz obduratio i pctō tali. qz pctōz
cū in pfundū pctōz venerit cōtēnit. vt
pzi Pharaone. hic a memoria hoim
quorūdā sanctorz lab̄ it̄. Decimus ē fi-
nalis impenitētia in quibusdā. hic tri-
plici morte moriunt̄ corp̄s et anime et

infernaliū demonū ppria efficit. **D**ecim^o ē ingressus actualis p^o mortē in infernū. Prefati gradus sic se hnt q^o semp sequēs pōt ee petoz priore. Hi sunt gradus qb^o itur ad infernū. q^o p^o cipijs obsta. tarde medicina pat. Qui vult prefata p^odicare vulgo cauit^o sit in multis ne p^ociētias ledat inordinatē timoratas. bñ q^o declaret. aut l^ofrationib^o talia cōmittat. **D**e scdo principali. ad q^o se exēdat p^ohibito roni p^ocepti notandū. q^o in h^o mādato p^ohibet. **P**rimo ois volūtari^o cōsensus volūtatis in q^oocunq^o opus venerēi sexto mādato p^ohibitu vbi voluntas nō erit in actu exteriorē. q^o voluntas tūc p^o facto reputat. **E**x q^o patz q^o sunt multa pctā venerea int^o i corde r tot quot fuerūt enumerare spēs r modū exteriores venerei in sexto mādato. q^o respectu extrinset pōt hū voluntas deliberata illud faciēdi si nō timere^o ifama. v^o aliud h^o mōi. **E**t aduertēdū p^oter q^o sicut sunt g^o d^o in grauitate pctōrū luxurie q^o ad act^o exteriores sexto mādato p^ohibitos. q^o exterioris adulterii graui^o pctm est q^o simplex fornicatio r sic de alijs. v^o i sexto mādato dicit^o ē. **E**t s^o incestus tāto ē grauior. q^onto sit inter p^osonas gradu p^o sanguinitatis p^o p^o q^o res. r ita d^o alijs. **I**ta etiā sunt g^o d^o in grauitate pcti luxurie q^o ad actus interiores h^o p^ohibitos. **D**ū volūtis adulterij grauior est q^o volūtis simplicitis fornicatiōis. q^ouis vira q^o sit mortale pctm **E**t sic intelligēdū est de alijs. **S**cdo h^o nō solū p^ohibet volūtari^o p^osensus in opus venerēi. in sexto mādato p^ohibitu. s^o p^ohibet etiā volūtari^o p^osensus in delectationē ad tale opus de p^o se icli^onantē. **C**ōtingit em̄ q^o hō nollet extrinsecū op^o aliq^o mō p^optrare. r tū delibe^o rare vult illā delectationē libidinosa p^o affect^o su^o ē de p^o se ad h^o mōi op^o p^ohibitu icli^onat^o. v^o si q^o nollet fornicari

ri forte p^o timorē. aut verecūdiā. aut p^o aliā talē cām. vult rī cogitare de fornicatione. aut de alijs libidinosis ad eā incitātib^o. v^o de osculis r tactib^o r alijs h^o mōi ipudicis r ipudice. s^o p^o delectari i obiecto cogitato. **I**ste p^osensus ē pctm mortale s^ont **T**ho. r **A**ug. .xij. li. de trimi. **I**ta etiā ille p^osensus est hic p^ohibet. **T**ertio non solū hic p^ohibet p^osensus in op^o r in delectationē s^o oēs modi r gestus mali qb^o vna p^osona aliā sibi nō m^oimonalitē cōiunctā trahit sollicitat aut sollicitare nititur ad luxuriā. siue hoc fiat p^o internū cū siue p^o missionē s^oaz. siue p^o minas. p^omissiōes. munera. mēdacia. adulationes. aut p^o sup^ofluū. aut lasciuū vestimētoz ornātū. siue p^o fucātū r mēdace faciei colorē. q^o em̄ talia fecerit potiss^o me tali incētōe v^o p^o hoc aliā p^osonā nō m^oimonalitē sibi p^oiunctā attrahat in sui p^ocupiant p^ohibita. peccat mortali^o r s^o h^o nonū mādātū agit. etiā si nūq^o fiat p^ogressus in aliq^o extrinsecū r p^ohibitu opus. **D**ū **C**hriso. super illo **M**atth. v. **Q**uividerit mulierē ad cōcupiscēdū eā tā mechā^o est eā i corde suo. **S**i mulier aliq^o ornādo se ornata saltes sup^ofluo aut ipudico. v^o oculos hoim ad se attrahat r viroz aspectib^o placeat ad cōcupiscēdū. etiā si nulli plagam intulerit. penā extremā patet. venenū em̄ p^ofecit. r si nullus timet^o sit q^o bibat. **S**ic intellige de virtis respectu mulierū. **Q**uarto etiā hic p^ohibetur oscula. aspect^o. amplex^o. affat^o. tact^o r s^o s^o impudica. actū carnalis copule p^ocedētia. r ad eū allictētia. q^o talia sūt pctā mortalia cuz inter p^osonas nō cōiunctas m^oimonalitē sunt libidinose. r tali incētōe v^o vna earū aliā p^o h^o mōi inciter in sui p^ocupiscētiā. aut ad illic^o tū aut p^ohibitu venerēi actū. aut v^o in se puocet delectationē ad h^o mōi actū **inclinantem. de quo etiam dicitur est**

sexto mādato. Quinto nō solū hic p-
hibentur exteriora talia libidinosa .s.
oscula. tactus. et silia. h̄ etiā phibet vo-
luntas talia faciēdi. sine volūtariō cō-
sensu i ea. qz sicut exteriora illa oscu-
la tact⁹ et h̄mōi. sunt grata p̄ctā. vt dī-
ctū ē. et h̄ mādato phibita. ita etiā vo-
lūtio delibērata talia faciēdi est graue
p̄ctm̄. et hic phibitū. etiā si effect⁹ nūq̄
sequer̄ exterioris. ¶ Quo ad tertiu p̄-
cipale q̄ p̄iculosus sit delectabilibus
malis imozari p̄sertim luxuriosis. il-
lud p̄mo p̄ ea q̄ iacta sūt i p̄mo mē-
bro p̄ncipali. Scōdo p̄ ea q̄ voluntas
valde facillit curuat ad peccādū. et
rōis iudiciū cecat p̄ delectabilia. Qu-
p̄hs. ij. et h̄. ca. vii. int̄ regulas p̄ virtū-
bus acq̄rēdis et vicijs vitādīs poit. iij.
regulas. Prima ē vt q̄s magis fugiat il-
lud viciū qd̄ plus virtuti certe p̄iat. vt
tpantie plus p̄iat in tpantia q̄ insen-
sibilitas. et plus liberalitatis repuḡ. seu
miscōie auaricia q̄ pd̄galitas. H̄o ē.
qz tale viciū plus inficit virtutē. Exē-
plū ē de volente sanari q̄ plus noctū
magis h̄vitate. Scōda ē vt q̄s p̄sideret
ad qd̄ malū plus sit inclinat⁹ a nā vel
p̄serudine. et h̄ illud plus conet. H̄o
est. qz ad qd̄ cōplexio inclinat vt p̄sue-
tudo. facillit̄ trahit ad trāgressionē me-
dij virtutis. ad qd̄ aut̄ q̄s sit plus incli-
nat⁹ patere pōt ex delectatione vt tristi-
cia q̄ q̄s circa viciū certū h̄z. Ista scōda
via efficacissima ē h̄ viciū. Sz via sto-
icorū. vt Tulli⁹ narrat. fuit min⁹ efficax
q̄ docebat lente a vicijs cessare debere
qd̄ pp̄rie ē tepidoz. optet em̄ fm̄ theo-
logos sicut oia mortalia vicia dimittere
h̄ nō oportet oia p̄fectōis opa statim
opari. Exēplū de volētib⁹ bestias aliq̄
docere oportet qz cur magno conatu
openē h̄ nālem inclinationē. vt q̄ vult
canē docere ābulare duob⁹ pedibus.
Tertia regula est int̄ oia maxie ē dele-
ctatioz delectabile qd̄cūq̄ cauēdum.

H̄o ē. qz nālliter ad delectabilia telma-
mur et talia appetim⁹ p̄posita statū pla-
cāt. et sic p̄cupia si p̄sentant mala. statū
mouet. voluntas curuat. et rō cecat. Si-
cut etiā exēpli gr̄a p̄ exteriora mune-
ra iudicia iustoz p̄uertunt. Ita etiā p̄
delectationē q̄ h̄z sp̄m̄ interior⁹ mune-
ris. sicut fieri pōt facillit̄. Et differt illa
regula a scōda. qz scōda sumit penes id
qd̄ ē p̄p̄tū vnicuiq̄. h̄ ista tertia penes
id qd̄ oib⁹ p̄uenit. Quarta regula ē. vt
qd̄ p̄sideret sup̄abundantia et defectū q̄
opponunt virtuti. et p̄pedat q̄lia sint et
q̄ mala sint p̄ctā. et sic facillit̄ remediū
virtutis diligēt et mediū inueniet virtutis.
Tertio qz fugiēda sint delectabilia mū-
di docet loc⁹ in q̄ sum⁹ vallis miseriter
lachrymaz. Nō em̄ fm̄ Aug. de⁹ ele-
cit hoicem de paradiso vt h̄ paradisu ha-
beat. h̄ vt laborem⁹ et in sudore vult⁹
cum Adā vescamur pane. et curz Eua
erūnas patiamur. vt h̄ mereamur et-
num gaudiū. hic em̄ mixta sūt meror
et gaudiū. in celo solū ē gaudiū. h̄ i in-
ferno tantuz pena. Quarto idē docet
tēpus. Nam fm̄ Berni. Diuersum
tēpus est puie et vigilia qd̄ solēnitat⁹
magna sabbati in celo. vigilia aut̄ exi-
git teinū et tribulationē. Quinto idē
docet exēplum xp̄i q̄ p̄ oia elegit. fm̄
Berni. penosa opa et vtuosa. vt p̄z in
eius paup̄tate multiplici quā habuit
nascēdo. querendo moriēdo. Ego in-
quit ps̄. Medit⁹ sum et pang. qd̄ fm̄
glo. ibi ad lram̄ de christi p̄sona dixit.
Doc in q̄t glo. xp̄s dicit de se in p̄sona
serui. Sexto idē docet exēpla scōtorū
veteris et noui testamenti multiplicia
Deh. xi. Circūterū in mēltois. i. pel-
libus capitis egētes. angustiati. af-
flicti. qd̄ d̄ign⁹ nō erat mōs. Septio
docet idē nocumēta q̄ hoib⁹ ex volu-
ptatib⁹ puenerūt. vt p̄z in Eua circa
esum phibitū. De salomone q̄ isamle
mortu⁹ est De Dauid et Sampsonē

Preceptum X **Cap. I**

de multis alijs. Octavo idē docēt pe-
nurie cōfratrum xpianorū. Quot em̄
sunt vidue tribulate. pāpes egentes.
denoti tentari. laboribus pressi. capti
et filies. q̄b⁹ ppati debem⁹ nō inani-
ter vō gaudere. **¶** In **Beati**. Nō docet
xpianū delicias q̄rere cū sciat xp̄m in
tot mēb⁹ suis necessitate h̄e. Nono
docet illud voluptatū breuitas. labor
et p̄ria mixtio. **¶** In **Boetio** de solā.
Quāris amaritudo dicitur hūana felici-
tas resperfa est. verū q̄ nemo sine cō-
solatione diu p̄seuerare pōt. conari q̄
debem⁹ vt delectemur de spe celestis
p̄cie. de dei pprietatib⁹ videlicet bonitate
misericōdia et hūmilitate. de xp̄i p̄fectōibus. de
suis b̄nificijs. de v̄tatib⁹ et alijs. fin̄ illō
ps̄. Delectare in dño et dabit tibi peti-
tiones cordis tui. Et fin̄ illō ap̄t̄i **ps̄**.
Iij. Gaudere in dño sp̄. itez dico gau-
dere. modestia v̄ra nota sit et̄.

Decimū p̄ceptū. Capitulum. j.

Non concupi-
scēs rem p̄imi tui. non
domū nō agrū. nō seruū
nō ancillā. nō bouē. non
asinū. nō vniuersa q̄ illius sunt. Exo.
xx. et **Deut.** v. Illud ē decimū man-
datū. **¶** De q̄ trīs p̄ncipaliter s̄rvident
da. Primo quō d̄ intelligi. Secūdo de
mādatō dubia q̄daz soluent. Tertio
videbit de pena trāsgredientiū p̄fata
mandata. Pro intellectu p̄mi notan-
dū p̄mo. sicut dictū est i p̄cedēt p̄ce-
pto. ita suo mō hic est. qd̄ p̄imi mor-
cōcupie rei aliene. p̄r consistūt infra
līmites sensualitatis sive vt p̄ueniunt
totaliter deliberationē rōnis. et nullo
mō a volūtate dependēt nō phibet a
liquo mādatō. nec illo mō sunt peccā.
h̄ volūtatis delibatiū p̄sensūs i dānifi-
canonē p̄imi p̄ illicitā vsurpationē
ip̄aliū bonorū eius phibet vltimo isto
mādatō. **¶** Secūdo notādū q̄ sicut alie

ne mulieris concupiscētia ad actū ve-
nereū pōt dupliciter p̄siderari vt p̄ce-
denti mādatō etiā tactū est. Ita s̄r
cōcupia rei aliene a p̄rio pōt dupliciter
p̄siderari. Vno mō. p̄t ex ea oritur et
causat exterior actū illicitē sibi vsurpā-
di rem p̄imi sui sive rem alienā. et il-
la cōcupia phibet eadē phibitōe q̄ phibet
actū ei⁹ exteriorē videlicet septimo p̄ce-
pto. Nō furtū facies. Alio mō interior
illayolūtatis cōcupia delibata p̄siderat
in ip̄tū ex ea nō seq̄t actū exteriorē vsur-
pādi sibi rem alienā. q̄ forte timet. ve-
recūdat. aut nō h̄z oportunitatē. et ne-
quis illā concupiam interiorē solā si-
ne exteriori actū eā cōmittēs crederet
nō eē peccm̄. ip̄am dñs sp̄ali p̄cepto p̄-
hibuit. s. decio. Nō concupiscēs rem p̄-
mi tui. Cuz igit in septimo p̄cepto sine
multi modi iniuste hoiez dānificādi p̄
exteriorē ip̄aliū illicitā vsurpationem
suo p̄t ibi dictū fuit. p̄z etiā q̄t et q̄m̄-
tiplicita sint peccā q̄b⁹ h̄ decimū man-
datū trāsgredimur. q̄ sunt ois delibe-
rata volūtate furti vel rapine sicut s̄r
tū nō seq̄t exteriorē furādū aut rapiedū
actū. Et sic etiā intelligat de multipli-
t̄ alijs h̄mōi concupiscētijs volūtatis et
delibatijs ei⁹ p̄sensib⁹ in tales iniustas
p̄imi dānificatiōes. q̄ tū nō implēt ope
exteriori. Tertio notādū q̄ p̄ncipaliter
avaricia interiorē phibet. q̄ ē inordinat⁹
amor h̄mōi ip̄alia. De q̄ h̄et circa p̄nci-
piū septimi mādati. Si q̄s auideret
bōa exteriora i cura alicui⁹ dicitur et ta-
lia h̄mōi. et nolle ea h̄e h̄et dei mādatū
nec h̄ p̄imi bonū. sed desideraret ea
nō iordiare vt seruū de. nō p̄t h̄ oportē-
ret eū h̄ mādatū egisse. h̄ tū affectio-
nes tales s̄r iuriles iter dūz octose de
q̄b⁹ **Seneca** dicit. Cū oia edificauerit va-
cu⁹ remaneb⁹. **¶** Quo ad scdm̄ p̄ncipis
le p̄mo dubitat circa decalogū. Dixit
veniale peccm̄ p̄ sit fieri mortale. **¶** In
fin̄ **Thō. j. ij. q. lxxxviii.** Vno notādū